

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalsainete õpetamine põhikoolis

Svea Kaseorg

ÕPETAJATE JA SOTSIAALPEDAGOOGIDE ROLL ÕPILASTE
SOTSIAALPEDAGOOGILISTE PROBLEEMIDEGA TEGELEMISEL ÕPETAJATE
HINNANGUL

bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristi Kõiv

Läbiv pealkiri: Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Kristi Kõiv (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Hasso Kukemelk (PhD)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Pealkiri: Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul ühe kooli näitel. Püstitati hüpoteesid, et õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste akadeemiliste probleemidega, kiusamisprobleemidega ja väärkäitumisega tegelemisel koolis suurem kui sotsiaalpedagoogidel ning sotsiaalpedagoogidel on õpilaste tõrjutusega ühiskonnas ning antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel suurem roll kui õpetajatel.

Töö käigus viidi läbi uurimus ühe Tartumaa üldhariduskooli õpetajate hulgas ($N=32$), milleks kasutati ankeeti. Uurimuse tulemustest ilmnes, et õpetajate hinnangul oli õpetajatel õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel suurem roll kui sotsiaalpedagoogidel; sotsiaalpedagoogidel oli õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel suurem roll kui õpetajatel; õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollidel ei olnud erinevust õpilaste väärkäitumisega koolis tegelemisel; sotsiaalpedagoogidel oli õpilaste tõrjutusega ühiskonnas tegelemisel suurem roll kui õpetajatel ning sotsiaalpedagoogidel oli õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel suurem roll kui õpetajatel.

Läbivad märksõnad: õpetaja, sotsiaalpedagoog, sotsiaalpedagoogika, õpilaste sotsiaalpedagoogilised probleemid

Abstract

Title: Teachers' Assessments of the Role of the Teacher and the Social Pedagogue in Dealing with Students' Social Pedagogical Problems

The purpose of this research was to compare the roles of the teacher and the social pedagogue in dealing with student's social pedagogical problems on the basis of one school's teachers' assessments. It was proposed that according to the teachers' assessments teachers have a bigger role in dealing with students' academic problems, school bullying and pupil misbehavior than social pedagogues and social pedagogues have a bigger role in dealing with students' exclusion from society, anti-social and immoral behavior than teachers.

A study was carried out among the teachers from one school in Tartumaa County. The research showed that according to the teachers' assessments teachers had a bigger role than social pedagogues in dealing with academic problems; social pedagogues had a bigger role than teachers in dealing with school bullying; students' exclusion from society and anti-social and immoral behavior; there was no significant difference between the teachers and social pedagogue's role in dealing with pupil misbehavior.

Keywords: the teacher, the social pedagogue, social pedagogy, students' social pedagogical problems

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
Teoreetiline ülevaade.....	6
Sotsiaalpedagoogika.	6
Sotsiaalpedagoogika subjekt.	7
Sotsiaalpedagoogi roll.....	8
Õpetaja roll.....	8
Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis.....	10
Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid	12
Metoodika.....	13
Uuritavad	13
Mõõtevahend	13
Protseduur.....	15
Andmetöötlusmeetodid.....	16
Tulemused	16
Õpetajate roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel.....	16
Sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel.....	18
Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollide võrdlus õpilaste probleemidega tegelemisel.....	19
Arutelu.....	20
Tänu sõnad	24
Autorsuse kinnitus.....	24
Kasutatud kirjanduse loetelu	25
Lisa 1	
Lihthitsents	

Sissejuhatus

Tänapäeva ühiskond esitab lastele üha kõrgemaid nõudmisi ning valikute hulk on suur. Üha enam kasvab nende noorte ja laste hulk, kellel seetõttu on raskusi ühiskonda integreerumisel. (Kraav & Kõiv, 2001) Kolm suuremat täiskasvanute gruppi, kes lapse heaolu ja arengu eest seisavad, on lapsevanemad, õpetajad ja erinevad spetsialistid. Järjest rohkem sotsiaalseid probleeme nagu vaesus, madal haridustase, sotsiaalne deprivatsioon, kultuuriline marginaliseerumine, valikuvõimaluste puudumine kanduvad ühiskonnast ka kooli ning õpetajad peavad lisaks õpetamisele neid lahendama (Kraav & Kõiv, 2001; Leino, 2002). Siinkohal tekib vajadus pedagoogiliste meetoditega sotsiaalsete probleemide ennetamise ja sekkumise järele. Õpetajad peavad üha enam mõtlema, mis rolli mängivad nemad lapse kasvatamise kontekstis, et lastest kasvaksid täisväärtuslikud ühiskonnaliikmed. (Kyriacou, Avramidis, Stephens, Werler, 2013) Leino kirjutas 2002. aastal, et õpetajate ettevalmistus selleks pole aga piisav. Ootused ja nõudmised õpetajatele on ühed, kuid tegelikkuses puuduvad neil piisavad teadmised, oskused ja võimalused erinevate sotsiaalsete probleemidega tegelemiseks (Leino, 2002).

Antud tööd ajendas autorit kirjutama soov saada teada, kuidas hindavad õpetajad sotsiaalpedagoogide ja õpetajate rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel koolis. Traditsiooniliselt on koolides eeldatud, et kasvatusprobleemidega tegelevad klassijuhatajad, kuid on küllalt situatsioone, kus vastaval õpetajal on oma klassiga vaid 1-2 kontakttundi nädalas (Kraav & Kõiv, 2001). Seetõttu ei ole neil niivõrd hea ülevaade oma klassi laste eludest ja probleemidest kui selline vastutus nõuaks. Lisaks on õpetajaid, kes tajuvad põhikoormusena ainult oma aine andmisega seotud probleeme, sest need on palju lihtsamini hallatavad. (Kraav & Kõiv, 2001). Sellest tulenevalt ei pruugi õpetajad tajudagi enda rolli suurust õpilaste probleemidega tegelemisel. Selle tõttu soovib töö autor uurida, kuidas õpetajad ise hindavad nii õpetaja kui ka sotsiaalpedagoogi rolli erinevate õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel.

Käesolevas töös käsitletav uurimisprobleem on uudne, sest autorile teadaolevalt ei ole varasemalt tehtud uurimust, kus uuritakse õpetajate hinnanguid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. On uuritud sotsiaalpedagoogika ja sotsiaalpedagoogi rolli sotsiaalpedagoogide hinnangul (Viigi, 2015), sotsiaalpedagoogide tõlgendusi oma tööst (Lüüs, 2010), sotsiaalpedagoogika tõlgendamist õpetajate ja kooli juhtkonna liikme vaatevinklist (Valge, 2014), sotsiaalpedagoogide ülesannete täitmist ühes piirkonnas (Nurmsoo, 2015), sotsiaalpedagoogi

ametikoha vajalikkust lasteaedades (Gutman, 2013), sotsiaalpedagoogikat seotuna üldpedagoogikaga (Mitt, 2006), seotust alusharidusega (Väli, 2013) ning sotsiaalpedagoogide tõlgendusi kogukonna aspektist kooli ja kodu suhetes (Sammel, 2012).

Antud uurimuse eesmärk on võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul ühe kooli näitel.

Käesolev töö koosneb neljast osast. Esimeses osas antakse ülevaade teoreetilisest taustast ning esitatakse hüpoteesid. Tutvustatakse sotsiaalpedagoogika olemust ning antakse ülevaade koolis esinevatest sotsiaalsetest probleemidest. Vaadeldakse lähemalt sotsiaalpedagoogide ja õpetajate tööülesandeid ning rolli koolis. Teises osas kirjeldatakse uurimuse valimit ning metoodikat. Kolmandas osas kirjeldatakse tulemusi ning neljas osa on arutelu.

Teoreetiline ülevaade

Sotsiaalpedagoogika. Sotsiaalpedagoogikat on defineeritud mitut moodi ja erinevate autorite poolt eri aegadel, mistõttu võib erinevatest teadusartiklitest leida mitmeid definitsioone (Hämäläinen, 2001; Eriksson, 2014; Mikser, 2006). Kraav ja Hämäläinen (2013) on „Haridusleksikonis“ defineerinud sotsiaalpedagoogikat kui „pedagoogilist distsipliini, uurimisvaldkonda ja praktilist tegevusvaldkonda, mille eesmärgiks on sotsiaalsete probleemide leevendamine ja ennetamine pedagoogiliste vahenditega“ (2013: 235). Hämäläinen (2001) kirjutab, et sotsiaalpedagoogika on loodud leevendamaks sotsiaalset tõrjutust pedagoogiliste vahenditega.

Jenseni järgi saab sotsiaalpedagoogikale läheneda kolmel viisil. Esimese lähenemise järgi on tegemist akadeemilise distsipliiniga, mis keskendub elamistingimustele ja elule sotsiaalsest aspektist, põhineb empiirilistel faktidel, on orienteeritud inimeste ja struktuuride mõjutamisele ja muutmisele ning ühtlasi on see ka interdistsiplinaarne teadus (Mühlum, 2000, viidatud Jensen, 2013 j). Teise lähenemise järgi, kus Jensen toetub Hämäläinile, on sotsiaalpedagoogika pigem mõtteviis kui töömeetod - see on funktsionaalne süsteem teadusest, haridusest ja praktikast (2003, Jensen viidatud Jensen, 2013 j). Kolmanda lähenemise järgi peetakse sotsiaalpedagoogikat ühiskondlikuks reaktsiooniks tõsiasjale, et lastel, noorukitel ja vanuritel on raskusi marginaliseerumisest tingitud probleemidega hakkama saamisega (Jensen, 2006, viidatud Jensen, 2013 j). Jensen (2013) kirjutab, et need kolm lähenemist aitavad sotsiaalpedagoogikat mõista nii teaduse kui ka elukutsena ja näitavad selle kolme dimensioonilisust – see on kooslus praktikast, teaduslikust uurimisobjektist ning hariduslikust subjektist.

Storø (2012) väidab, et uurijad ei nõustu ühe kindla definitsiooni osas, sest praktikute kontseptsioonid erinevad teoreetikute omadest. Praktikud käsitlevad sotsiaalpedagoogikat indiviidi tasandil, teoreetikud aga ühiskonna tasandil ning sellest tulenevalt tekivadki erinevused mõiste defineerimisel. Missugust mõistet kasutada, sõltub sellest, millisele raamteooriale sotsiaalpedagoogika teaduslikult toetub, kuidas käsitletakse sotsiaalpedagoogika lähtekohti teaduse ning koolitus- ja tööalana ning milliseid töömeetodeid kategoriseeritakse sotsiaalpedagoogilisse praktikasse (Hämäläinen, 2001).

Sotsiaalpedagoogika ei ole aga ainult teooria või praktika liitmine, see on kooslus mõlemast (Storø, 2012; Eriksson, 2014; Ucar, 2013). Storø (2012) kirjutab, et teooria on vajalik, et selgitada, mida me näeme ning anda edaspidiseks praktikaks juhiseid. Praktika on aga teooria tegevuslik osa, kus ideed on kasutusse pandud (Storø, 2012).

Sotsiaalpedagoogika on tihedalt seotud ka teiste teadustega. Storø (2013) nimetab sotsiaalpedagoogika naaberteadusteks pedagoogikat, sotsiaaltööd ja psühholoogiat. Sotsiaaltööga võrreldakse sotsiaalpedagoogikat tihti ning sellel on ka teatud alus – mõlema subjektiks on inimene. Siiski, põhiline erinevus seisneb sotsiaalpedagoogika fookusel õppimisele, kasvatusle ja inimese arengule, mistõttu seda praktiseeritakse pigem keskkonnas, kus on lapsed ja noorukid. (Storø, 2012)

Sotsiaalpedagoogika subjekt. Eelmistel sajanditel oli sotsiaalpedagoogide töö pigem suunatud lastele ja noortele, kuid tänapäeval nõustuvad nii teoreetikud kui ka praktikud, et sihtgruppi kuuluvad kõik abi vajavad inimesed, olenemata nende eagrupid (Schugurensky & Silver, 2013). Ka Eriksson (2014) tõdes sotsiaalpedagoogika uurijate hulgas läbiviidud uurimuses, et fookusgrupp on laienenud kõigi marginaliseeritud inimeste peale ühiskonnas. Hämäläinen (2001) kirjutab, et sotsiaalpedagoogiliste tööviiside ja strateegiatega tuleb aidata neid indiviide, kel on raskusi integreerumisel, endale ühiskonnas koha leidmisega ning toimetulekuoskuste saavutamise. Kraav ja Kõiv (2001) käsitlevad abivajajana sotsiaalselt tõrjutut inimest – antud mõiste iseloomustab inimest, kelle põhivajadused on rahuldamata.

Sotsiaalpedagooge töötab nii sotsiaal-, noorte-, haridusasutustes, vanglates, kui ka tervishoiuasutustes. Sotsiaalpedagoogi eesmärk on aidata inimesel ise leida oma probleemidele lahendused ning suunata neid oma elukäigu muutmiseks vajalike sammude juurde (Kraav & Kõiv, 2001). Kooli kontekstis on Kraav ja Kõiv (2001) õpetajate-uurijate peal läbiviidud uurimusele toetudes abivajajatena välja toonud järgmised sihtgrupid:

- õpiraskustega lapsed,
- koolikohustust mittetäitvad lapsed,

- probleemsed lapsed ja nende vanemad,
- riskigruppidesse kuuluvad lapsed ja noorukid,
- tõrjutud,
- koolivägivalla all kannatajad.

Sotsiaalpedagoogi roll. Kehtiv sotsiaalpedagoogi kutsestandard kinnitati Eestis 2015. aasta aprillis. Sotsiaalpedagoog, tase 7 järgi on sotsiaalpedagoogi töö eesmärkideks „(...) isikute sotsiaalsete oskuste õpetamine, parendamine, erinevate sotsiaalsete ja toimetulekuprobleemide ennetamine ning leevendamine, tegutsemisvõime ja toimetuleku toetamine nii individuaal kui võrgustikutöös pedagoogiliste vahenditega.“ (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 7, 2015, lk. 1)

2000. aastal läbi viidud uurimuses uurisid Kraav ja Kõiv, mida peavad pedagoogid ja koolipsühholoogid sotsiaalpedagoogi ülesanneteks. Uuritavate arvamused ei kattunud kõige osas – kui koolipsühholoogide arvates olid põhiülesandeks eelkõige toimetulek ja integreerumine ühiskonnas, siis pedagoogide arvates lastele oma probleemidega toime tulemise õpetamine. (Kraav & Kõiv, 2001). Arvamused langesid aga kokku järgnevate ülesannete osas:

- lastega igapäevaelus tegelemine, ennetamiseks ja leevendamaks sotsiaalse tõrjutuse ilminguid;
- preventiivse töö korraldamine;
- olla ühendavaks lüliks psühholoogi ja koolis tegelikult toimuva osas, et vajadusel spetsialisti pilguga situatsioone hinnata ja nendega tegeleda;
- kooli psühholoogi, juhtkonna ja ülejäänud pedagoogidega koos töötamine
- võitlus koolivägivallaga;
- pidev koostöö kodu ja lastevanematega; lapsevanemate nõustamine ja koolitamine.

Coussée, Bradt, Roose & Bie (2010) on väitnud, et sotsiaalpedagoogilisest perspektiivist on kasvatus jagatud vastutus ning sotsiaalpedagoog pole ekspert, kes sekkub probleemi esinemisel, vaid töötab koos vanemaga kõrvuti. Koolikeskkonnas on sotsiaalpedagoogi töö eesmärk õpilaste ja nende vanemate toetamine ning ühiskondlikus kontekstis tekkinud probleemide kriitiline analüüs.

Õpetaja roll. Õpetajatel on oluline roll laste kasvamisel täisväärtuslikeks ühiskonnaliikmeteks (Leino, 2002). Eestis kehtiva kutsestandardi järgi, mis kinnitati 2013. aasta novembris, on

õpetaja töö ülesanded järgmised: „(...) toetada õppijate arengut, lähtudes nende tasemest, võimetest ja vajadustest ning arvestades riiklikes õppekavades seatud eesmärkidega ja arendada oma kutseoskusi.“ (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013, lk. 1). Kompetentsuse nõuete all on välja toodud, et õpetaja ülesanneteks on õpi- ja õpetamistegevuste kavandamine; õpikeskkonna kujundamine; õppimise ja arengu toetamine; eneserefleksioon ja –arendamine; õpilaste nõustamine ja mentorolus; arendus-, loome- ja teadustegevus. (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013). Kusjuures nõustamise ja mentorluse punkt (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013) näeb ette, et õpetaja:

nõustab õppijat konkreetse vajaduse või küsimuse ilmnemisel oma (aine)valdkonnas, ka ennetavalt; toetab õppijat õpioskuste arendamisel ja ainealaste teadmiste omandamisel; viib läbi konsultatsioone ja arengut toetavaid vestlusi; teeb koostööd tugispetsialistidega; viib läbi õppija arengu toetamisele suunatud vestlusi, vajadusel kaasab tugispetsialiste; nõustab lapsevanemat õpitegevustega seonduvates küsimustes, vajadusel kaasab tugispetsialiste.(lk.4)

Lisaks akadeemilise arengu toetamisele, peab õpetaja toetama ka õpilase isiksuse arengut.

Leino(2002) kirjutab, et õpetaja peab kasutama innustavat jõustamist sotsiaalpedagoogiliste strateegiate kaudu koolis, et toetada õpilast isiksusena. Õpetades peab õpetaja lähtuma iga õpilase individuaalsetest eripäradest ning sellele vastavalt oma õppematerjale ja-ülesandeid kohandama. Leppik (2008) kirjutab, et aine omandamine toimub pedagoogilis-psühholoogilise protsessi käigus, kus arvestatakse igal õpilase individuaalsust. Oluline on õpilaste tagasisidet anda, toetada neid nende eripäradest lähtudes ning vajadusel kaasata lapsevanemaid ja tugispetsialiste (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013). Kyriacou et al. (2013) kirjutavad, et Norras on riigi poolt sätestatud, et õpetaja ülesanneteks on õpilaste õpetamine ning nende tervisliku sotsiaalse arengu tagamine. Stephens, Kyriacou ja Tønnessen (2005) leidsid eelnevatele uurimustele toetudes, et õpetaja rolli mõistetakse Norras teistmoodi kui Inglismaal. Nimelt, Norras on õpetajale rohkem omastatud erinevaid sotsiaalpedagoogile omased tunnusoone, kuid Inglismaal oli õpetaja peamiselt ainealaste teadmiste edasiandja.

Eesti Õpetajate Liit uuris õpetajate rahulolu erialase ettevalmistusega. Selle järgi tunnevad õpetajad end mõnes valdkonnas ebakompetentsena, vastajad tõid välja, et neil pole piisavalt teadmisi pedagoogilise psühholoogia (72%) ja arengupsühholoogia (74%), pedagoogika ja kasvatusteaduste (54%) vallas ning nad ei oska piisavalt hästi teha koostööd lastevanematega(70%) (Leppik, 1999: 27). Seda kinnitab Krull (2000), kes kirjutab, et ainealaste teadmiste kõrval peab õpetaja omama teadmisi kasvatuse põhimõtetest ja eesmärkidest, pedagoogika uurimismeetoditest, hariduskorraldusest üldiselt ning didaktikast.

Eduka õpetaja teadmised on kooslus ainealastest teadmistest, isikuomadusest ning didaktilistest teadmistest. Kusjuures eelmainitud teadmised ja omadused peavad olema õpetaja pädevuse tagamiseks omavahel lähedalt seotud. (Arnon & Reichel, 2007)

Leino (2002) läbiviidud empiirilises uurimuses, milles ta uuris õpetaja toimetulekut õpilaste sotsiaalsete probleemidega koolis, selgus, et õpetajad kurtsid vähe akadeemiliste probleemide üle ja rohkelt toodi välja erinevaid sotsiaalseid probleeme, millega õpetajad igapäevaselt tegelema pidid. Näiteks pidi õpetamisel erinevaid materjale kasutades arvestama laste perede majandusliku olukorraga või korvama kodusest kasvatuses tulevaid puudujääke distsipliini vallas. Leino (2002) leidis, et õpetaja olema mitmekülgne ja temalt eeldatakse lisapädevusi tööga hakkama saamisel.

Kyriacou et al. (2013) uurisid Inglismaa ja Norra näitel õpetajakoolituse tudengite hinnanguid seoses kooli rolliga õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Kyriacou et al. (2013) leidsid oma uurimuses, et õpetajakoolituse tudengite arvates on koolil väga suur roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel, siia alla kuulusid õpilaste vajakajäämised matemaatilistes ja keelelistes oskustes, madalad õpitulemused ja õpiraskused. Karjääriplaneerimise probleemidega tegelemisel oli Inglismaal õpetajal suurem roll kui Norras, see tulenes asjaolust, et Inglismaal on uuringute andmetel õpetajal akadeemilisem roll kui Norras. (Kyriacou et al., 2013) Leiti, et õpilaste suhteid puudutavate ja isiklike probleemidega, mille alla kuulusid näiteks ebatervislik eluviis või antisotsiaalne käitumine, on õpetajatel väiksem roll. Nad leidsid, et selle põhjuseks on õpetajate veendumus, et nende töö esmaseks eesmärgiks on ainealaste teadmiste edasiandmine. Samas, kiusamisprobleemidega tegelemisel oli õpetajatel on suur roll. Samuti oli õpetajatel suur roll õpilaste põhjuseta puudumistega, väärkäitumisega tunnis ja koolis mitte kaasatootamisega tegelemisel. (Kyriacou et al., 2013)

Sotsiaalpedagoogilised probleemid koolis. Hämäläinen (2001) kirjutab, et sotsiaalpedagoogilises töös otsitakse lahendusi juba olemasolevate probleemide süvenemise takistamiseks ning uute probleemide tekke tõkestamiseks.

Perekond ja kooli pedagoogilise personali liikmed on kaks peamist gruppi, kellel on oluline roll lapse arengus (Constable, 2009). Kyriacou ja Uhlemann (2011) kirjutavad, et üha enam pannakse rõhku koolile kui laste kasvatuses, heaolu ja sotsiaalse arengu kasvulavale ning tuuakse välja haridusasutuste suurenevat rolli nendes valdkondades üles kerkinud probleemidega tegelemisel. Koolis kujunevad õpilastevahelised suhted, toimetuleku- või tulematuse oskused, enese väärtuslikkuse- ja väärtusetuse tunne (Kraav & Kõiv, 2001). Kooli

roll on oluline riigi arengu kontekstis: kui kooli ootused on vananenud, kuid ühiskonna ootused uuenenud, tekib konflikt, mille väljundiks on kooliprobleemide süvenemine (Leino, 2002).

Kyriacou (2009) kirjutab, et sotsiaalpedagoogika tegeleb koolis viie peamise dimensiooniga seoses probleemidega, milleks on laste ja noorte heaolu ja hoolekanne, kaasamine, sotsialiseerimine, akadeemiline abi ning sotsiaalsete oskuste õpetamine. Heaolu ja hoolekande dimensioon puudutab laste tervise – nii füüsilise kui ka vaimse –heaolu tagamist. (Kyriacou, 2009) Kaasamine näeb ette, et lapsed poleks sotsiaalselt tõrjutud ega marginaliseeritud. See tähendab, et lapsed ja noored poleks erinevate tunnuste nagu rassi, puude, soo, sotsiaalse klassi, vähese võimekuse, kiusamise või vanemate poolse hooletuse tõttu ohus olla sotsiaalselt tõrjutud. Sotsiaalne tõrjutus saab enamasti alguse kodust ning ilma abi saamata, tekib lastel vastumeelsus kooli suhtes, sealt välja langemine, millest tuleneb elu planeerimatus ja kehvad väljavaated tööturul. See omakorda toob kaasa häiriva käitumise, alkoholi ja uimastite kuritarvitamise, marginaliseerumise. Ilma abi saamata, kanduvad need probleemid edasi ka nende inimeste järglastele. (Kraav & Kõiv 2001; Hämäläinen, 2001)

Sotsialiseerumise all mõeldakse laste ja noorte aitamist sotsiaalsete normide ja tavade kohanemisel ning vajadusel nende õpetamist. Lisaks hõlmab antud valdkond ka probleemide nagu kiusamise, koolist põhjuseta puudumise, uimastite kuritarvitamise ja antisotsiaalse käitumisega tegelemist. (Kyriacou, 2009) Sotsiaalpedagoogil on roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel. Tuge vajavad lapsed ja noored, kel raskusi õppekava mõistmisel ja omandamisel, kes ei tule koolis koduste ja sotsiaalsete isiklike probleemide tõttu toime ning tuleb aidata neid, kel on vajakajäämisi keelelistes ja matemaatilistes oskustes. (Kyriacou, 2009) Viies dimensioon, mille Kyriacou (2009) välja tõi, oli õpilaste sotsiaalsete oskuste õpetamine ja arendamine, mis hõlmab endas teiste suhtes käitumist, kuulumist ühiskonnas, seksuaalkasvatust, moraalsel kasvatust, tervisekasvatust ja karjääriplaneerimist.

Kyriacou & Uhlemann (2011) viisid läbi uurimuse Šveitsi õpetajakoolituse tudengite peal selgitamaks välja nende hinnanguid kooli rollile õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Sama uurimisinstrumenti kasutasid Kyriacou et al. (2013). Erinevatele uurimustele tuginedes koostasid Kyriacou et al. (2013) nimekirja kolmekümnest sotsiaalpedagoogilisest probleemist, mis jaotati üheksasse gruppi. Nendeks olid: akadeemilised probleemid; tervise probleemid ja ebatervislik elustiil; koolikiusamine; probleemid seoses karjääriplaneerimisega; väärkäitumine koolis; kodused probleemid;

tõrjutus ühiskonnas; antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine; mure, kurbus, sotsiaalse kaasatuse probleemid (Kyriacou et al., 2013; Kyriacou & Uhlemann, 2011).

Kyriacou & Uhlemanni (2011) uurimusest selgus, et õpetajakoolituse tudengite hinnangul oli koolil väga suur roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel, samuti anti kõrge hinnang küsimustele, mis puudutasid väärkäitumist koolis (põhjuseta puudumine, tunnis mitte kaasatootamine ja väärkäitumine). Probleemid, mis puudutasid õpilaste vaimseid ja füüsilisi probleeme said keskmise hinnangu ning ebatervislikku elustiili (alkoholi ja uimastite tarbimine ning toitumishäired) puudutavad küsimused said madala hinnangu. Samuti said madalaid hinnanguid õpilase koduseid probleeme ja muresid puudutavad küsimused. (Kyriacou & Uhlemann, 2011). Antud uuringu kontekstis leidsid autorid, et madalam hinnang tähendas, et õpetajakoolituse tudengite arvates peaksid nende probleemidega tegelema professionaalid (ka sotsiaalpedagoog). (Kyriacou & Uhlemann, 2011).

Kyriacou et al. (2013) analoogses uurimuses leidsid sarnaselt Šveitsile nii Norra kui Inglismaa õpetajakoolituse tudengid, et suurim roll oli õpetajal õpilaste kiusamist, akadeemilisi probleeme ja väärkäitumist koolis puudutavates küsimustes. Sarnaselt said madalaid hinnanguid õpilaste elustiili, tervist, muresid ja antisotsiaalseid probleeme puudutavad küsimused (Kyriacou et al., 2013). Eelnevalt mainitud uurimustele tuginedes on püstitatud käesolevas uurimistöös hüpoteesid.

Uurimuse eesmärk ja hüpoteesid

Antud uurimuse eesmärk on võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul ühe kooli näitel. Tuginedes Kyriacou et al. (2013), Kyriacou & Uhlemanni (2011) uurimustele, püstitati järgnevad hüpoteesid:

- 1) Õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.
- 2) Õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.
- 3) Õpetajate hinnangul on koolis õpilaste väärkäitumisega tegelemisel õpetajate roll suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.
- 4) Õpetajate hinnangul on õpilaste tõrjutusega ühiskonnas tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll.

- 5) Õpetajate hinnangul on õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll.

Metoodika

Käesoleva bakalaureusetöö käigus kasutati kvantitatiivset uurimisviisi, sest sooviti uurida õpetajate hinnanguid ning töö eesmärgi saavutamiseks oli vaja suuremat vastajate hulka kui kvalitatiivne viis võimaldaks.

Uuritavad

Antud uurimuses kasutati mugavusvalimit, kus vastajateks olid ühes Tartumaa üldhariduskoolis praktiseerivad õpetajad, kelle kontaktid leiti kooli kodulehelt. Esialgses valimis oli kokku 65 õpetajat, kellele saadeti küsimustik individuaalselt e-maili teel. Nõusolekut uurimuses osalemiseks küsiti kõigepealt kooli kahelt õppealajuhatajalt ning hiljem võeti ühendust õpetajatega. Veebipõhisele küsimustikule vastasid 32 õpetajat, kes moodustasid seega lõpliku valimi ning 49,2% esialgsest valimist. Vastajatest 87% olid naised (28 naist) ja 13% mehed (4 meest). Uuritavad olid vanuses 22-71 eluaastat, vastajatest kuus ei soovinud oma vanust avaldada.

Mõõtevahend

Uuring viidi läbi 2016. aasta jaanuari ja veebruari kuus kasutades *Google Forms* veebikeskkonnas koostatud ankeeti. Uurimisinstrumentina kasutati Kyriacou'i et al. (2013) väljatöötatud ankeeti. Küsimustiku eestindamine toimus töö juhendaja poolt tõlge-tagasitõlge meetodil, kasutades eksperte. Pärast esmast eestikeelset versiooni paluti küsimustik täita kahel õpetajal, et kontrollida küsimuste mõistetavust, seejärel teostati tagasitõlge ning võrreldi seda originaalküsimustikuga. Kyriacou et al. (2013) uurimuses kasutatud ankeediga uuriti õpetajakoolituse tudengite hinnanguid kooli rollile erinevate õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Probleemide loetelu jäi samaks, kuid küsimustik modifitseeriti uurimaks lisaks õpetajate rollile ka sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Ankeedi sisemist reliaablust kinnitav Cronbachi $\alpha = 0,978$.

Kyriacou et al. (2013) moodustasid erinevatele õpilaste muredele, vaevustele ja käitumisprobleemidele keskenduvatele teaduslikele allikatele toetudes nimekirja kolmekümnest enim esinenud sotsiaalpedagoogilisest probleemist. Probleemid jagati üheksasse kategooriasse (Kyriacou et al., 2013: Tabel 1). Hinnangute andmisel paluti küsimustiku instruksioonis uuritavatel mõelda, kui 14-aastaselt õpilasel oli koolis allpool

loetletud probleeme, siis kui suur oli õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll probleemiga tegelemisel.

Tabel 1. Sotsiaalpedagoogiliste probleemide kategooriatesse jaotumine (Kyriacou et al., 2013)

Probleem	Kategooria
Õpilasel on ebatervislik eluviis. Õpilasel on vajakajäämisi seksuaalkasvatuse vallas. Õpilasel on meditsiinilised probleemid. Õpilasel on füüsiline puue. Õpilane tarvitab alkoholi. Õpilasel on söömisega seotud probleemid (sööb liiga vähe või liiga palju). Õpilasel on vaimse tervise probleemid. Õpilasel on probleeme seoses uimastitega.	Tervise probleemid ja ebatervislik elustiil
Õpilasel on vajakajäämisi matemaatilistes oskustes. Õpilasel on madal õppeedukus. Õpilasel on vajakajäämisi keelelistes oskustes. Õpilasel on õpiraskused.	Akadeemilised probleemid
Õpilane on teiste õpilaste poolse kiusamise ohver. Õpilane kiusab teisi õpilasi.	Kiusamine
Õpilasel on vajakajäämisi karjääriplaneerimisoskustes. Õpilasel on vajakajäämisi seoses astumisega tööellu. Õpilasel on vajakajäämisi eneseteostusel.	Probleemid seoses karjääriplaneerimisega
Õpilane ei tööta tunnis kaasa. Õpilane puudub põhjuseta koolist. Õpilasel ilmneb väärkäitumine tunnis. Õpilasel puudub järelevalve kodus.	Väärkäitumine koolis
Õpilane on vanemate poolse lapse väärkohtlemise ohver.	Kodused probleemid
Õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena.	Tõrjutus ühiskonnas
Õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega. Õpilane käitub ebamoraalselt. Õpilasel ilmneb antisotsiaalne käitumine. Õpilasel on puudulikud sotsiaalsed oskused.	Antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine
Õpilane ei oska muresid teistega jagada. Õpilane on kurb ja õnnetu. Õpilane ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest.	Mure, kurbus, sotsiaalse kaasatuse probleemid

Ankeedi I osas paluti õpetajatel hinnata õpetajate rolli 30 erineva õpilaste sotsiaalpedagoogilise probleemiga tegelemisel. Vastajatel paluti hinnata, kas õpetajatel on väga suur roll, suur roll, keskmine roll, väike roll või ei ole üldse rolli ühe 14-aastase õpilase

sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Kusjuures, väga suur roll tähendas seda, et õpetajatel on suurim roll võrreldes kõigi teiste täiskasvanute gruppidega õpilaste vajaduste rahuldamisel. Andmed kodeeriti vastavalt 5-palli Likert skaalal: 1 – ei ole rolli, 2 – väike roll, 3 – keskmine roll, 4 – suur roll, 5 – väga suur roll.

Ankeedi II osas paluti õpetajatel hinnata sotsiaalpedagoogide rolli 30 erineva õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Vastajatel paluti hinnata skaalal väga suur roll kuni ei ole üldse rolli ühe 14-aastase õpilase sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel, kusjuures väga suur roll tähendas seda, et sotsiaalpedagoogidel on suurim roll võrreldes kõigi teiste täiskasvanute gruppidega õpilaste vajaduste rahuldamisel. Andmed kodeeriti vastavalt 5-palli Likert skaalal: 1 – ei ole rolli, 2 – väike roll, 3 – keskmine roll, 4 – suur roll, 5 – väga suur roll.

Ankeedi III osa küsimustega uuriti vastajate taustainformatsiooni, kus sai ära märkida oma soo ja vanuse. Soovi korral oli võimalik sisestada oma e-mail, et saada uurimistöö kohta tagasisidet.

Protseduur

2015. aasta detsembris pöördus töö autor uuritavate õpetajate kooli õppealajuhataja poole ettepanekuga viia läbi sealsete õpetajate hulgas uurimus. Kooli kollektiivi informeeriti e-maili teel uurimuse sisust ning selgitati, et osavõtt on vabatahtlik ja anonüümsus ning konfidentsiaalsus on garanteeritud. Lisaks nõusoleku andmisele palus kooli juhtkond andmete kogumisega alustada jaanuari keskel. Töö autor sai uuritavate kontaktandmed 2016. aasta jaanuaris. Kontaktid leiti üldhariduskooli koduleheküljelt.

2016. aasta jaanuari alguses saadeti kooli gümnaasiumi osa eest vastutavale õppealajuhatajale e-mail, milles paluti edastada palve uuringus osalemiseks koos viitega küsitluse asukohale veebis. 65-liikmelisest koguvalimist vastasid küsimustikule esimese e-maili järel 10. Jaanuari keskel edastati sama kiri põhikooli haldavale õppealajuhatajale, kelle kirja edastamise järel oli kogunenud 15 vastust. Perioodil 27. jaanuar kuni 5. veebruar saadeti igale õpetajale ka isiklik e-mail, mille tulemusena moodustus lõplik valim 32 inimesest (49,2% algsest valimist).

Uurimuses kasutati *Google Forms* programmis tehtud veebipõhist ankeeti, mille autor valis eelneva kasutuskogemuse põhjal. Ankeedi instruktsioonis paluti uuritavate kaasabi hindamaks õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel. Valimisse kuuluvatel õpetajatel oli võimalik soovi korral

uurimusest mitte osa võtta. Instruksioonis oli märgitud, et üldistatud tulemusi kasutatakse vaid teaduslikel eesmärkidel autori bakalaureusetöös.

Andmetöötlusmeetodid

Kogutud andmed sisestati andmetöötlusprogrammi IBM SPSS Statistics 23, kus need kodeeriti. Andmed kodeeriti vastavalt 5-palli Likert skaalal: 1 – ei ole rolli, 2 – väike roll, 3 – keskmine roll, 4 – suur roll, 5 – väga suur roll. Andmeanalüüsis võrreldi aritmeetilisi keskmisi ning statistiliselt oluliste erinevuste leidmiseks kasutati *Paired Samples T testi*.

Tulemused

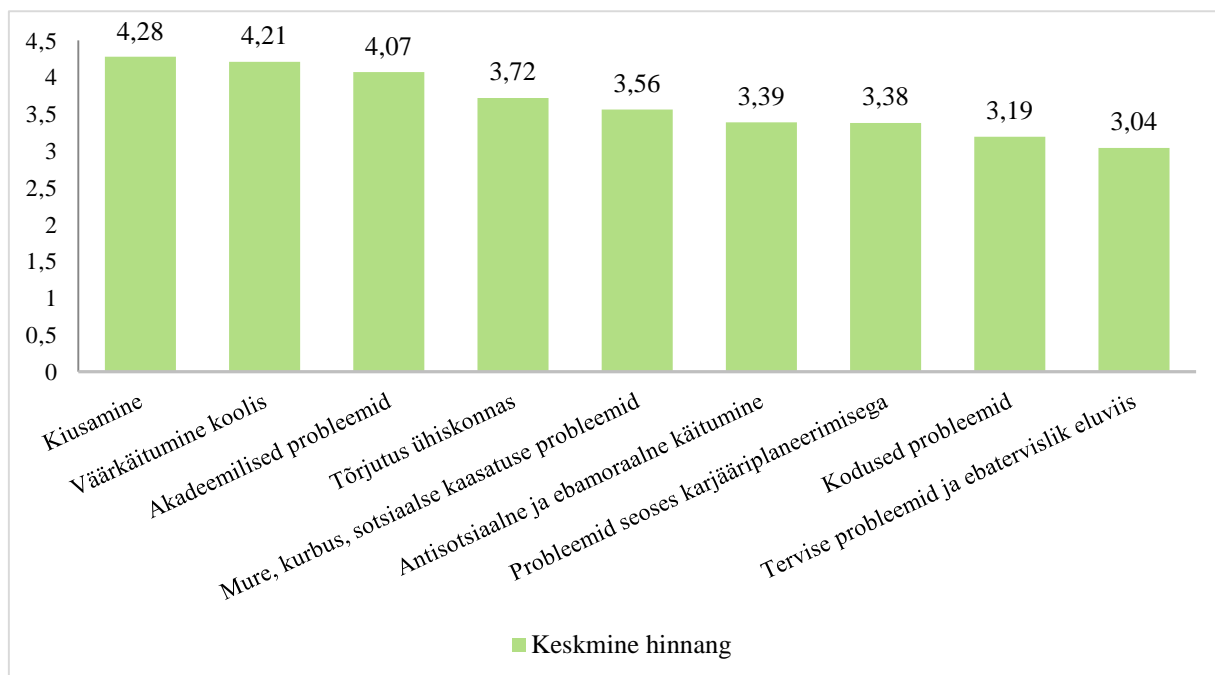
Küsitluses välja toodud 30 sotsiaalpedagoogilist probleemi jaotati Kyriacou et al. (2013) poolt üheksasse kategooriasse (Kyriacou et al., 2013: Tabel 1). Leiti kategooriate keskmised skoorid hinnanguskaalal. Mida suurem oli keskmine skoor hinnanguskaalal seda suurem oli vastava grupi (õpetajad või sotsiaalpedagoogid) roll antud probleemi või kategooria moodustanud probleemidega tegeledes. Kui punktide protsendiline jaotus oleks 40, 30, 20, 10, 0 (näiteks 40% vastajatest leidsid, et õpetajatel on väga suur roll, 30% leidsid, et õpetajatel on suur roll jne), keskmine oleks 3,0. Seega 4,0 või kõrgem tähendas suurt rolli, 3,0-3,99 keskmist rolli ning alla 3,0 väikest rolli.

Õpetajate roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel

Õpetajate hinnangul oli õpetajatel kõige suurem roll koolis õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel. Antud kategooriasse kuulusid probleemid „Õpilane on teiste õpilastepoolse kiusamise ohver“ ja „Õpilane kiusab teisi õpilasi“ ning olid hinnangute skaala pingereas vastavalt teine ja kolmas (vt lisa 1). Järgnevalt leiti, et õpetajatel oli suur roll koolis õpilaste väärkäitumise ja akadeemiliste probleemidega tegelemisel (vt joonis 1). Hinnanguteskaalal sai koolis väärkäitumise kategooriasse kuuluv probleem „Õpilane ei tööta tunnis kaasa“ kõige kõrgema hinnangu ehk selle probleemiga tegelemisel oli õpetajatel suurim roll. Lisaks kuulusid õpilaste akadeemiliste probleemide ja koolis väärkäitumise kategooriasse õpilaste vajakajäämised matemaatilistes oskustes, madal õppeedukus, õpiraskused ja vajakajäämised keelelistes oskustes, mille puhul hindasid vastajad õpetajate rolli suureks. (vt lisa 1) Kolme eelmainitud hinnatava kategooria puhul tuli probleemide keskmiseks 4,0 ehk anti kõrgem keskmine hinnang.

Väiksem roll oli õpetajate hinnangul õpetajatel tegeledes õpilaste tõrjutusega ühiskonnas; mure, kurbuse, sotsiaalse kaasatuse probleemidega; antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumise ning karjääriplaneerimisega seotud probleemidega (vt joonis 1). Õpetajate rolli õpilaste ühiskonnas tõrjutuse probleemiga tegelemisel hinnati keskmiseks. Kategooriasse antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine kuuluv probleem seoses õpilaste seadusesätete rikkumisega sai madala hinnangu (2,91). Teised kategooriasse kuuluvad probleemid nagu õpilaste ebamoraalne ja antisotsiaalne käitumine ning puudulikud sotsiaalsed oskused said aga kõrgema hinnangu, mistõttu hinnati õpetaja rolli antud valdkonnas keskmiseks. (vt lisa 1)

Kategooriatest oli õpetajate hinnangul õpetajatel kõige väiksem roll õpilaste koduste probleemidega tegelemisel ning õpilaste tervise probleemide ja ebatervisliku elustiiliga tegelemisel (vt joonis 1). Koduste probleemide kategooriasse kuuluv õpilaste koduse järelvalve puudumine keskmise hinnanguga 2,94, õpilaste vanemate poolne ärakasutamine sai aga kõrgema hinnangu (3,44), ning mõlemad jäid hinnanguskaalal viimase kümne hulka (vt lisa 1). Õpilaste tervise ja ebatervisliku elustiili probleemide kategooriast said kõige madalamad hinnangud alkoholi tarvitamine, vajakajäämised seksuaalkasvatuse vallas, füüsiline puue, söömisega seotud probleemid – kõigi eelmainitud probleemide keskmine hinnang oli 3,0 või madalam. Kusjuures, õpetajate hinnangul on õpetajatel antud kategooriasse kuuluva uimastite kuritarvitamisega tegelemisel suurem roll (keskmine hinnang 3,22) kui teiste kategooriasse kuuluvate probleemide puhul (vt lisa 1).



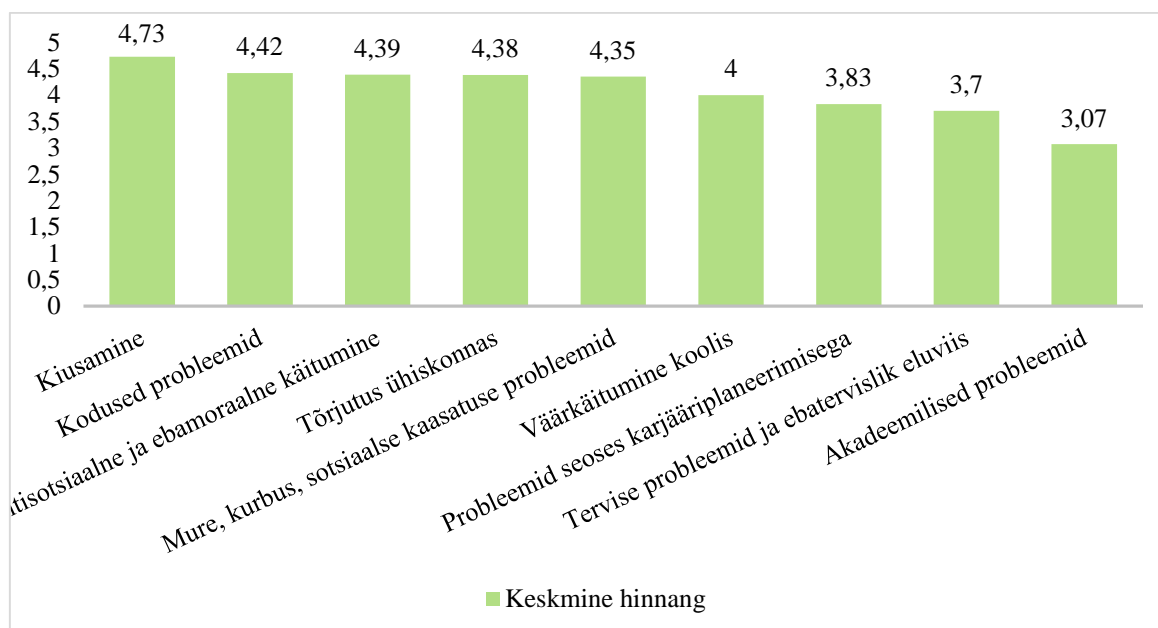
Joonis 1. Õpetajate roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel kategooriate lõikes.

Sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel

Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogide roll enamike probleemidega tegelemisel suur või keskmine, ainult kahe probleemi puhul hinnati sotsiaalpedagoogide rolli väikseks ehk need said madalama keskmise hinnangu kui 3,0. (vt lisa 1) Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel samuti kõige suurem roll koolis õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel. Sellesse kategooriasse kuulusid „Õpilane kiusab teisi õpilasi“ ja „Õpilane on teiste õpilaste poolse kiusamise ohver“ ning mõlema probleemi puhul hinnati sotsiaalpedagoogide rolli väga suureks (vt lisa 1).

Olulisuselt järgmiseks hinnati õpilaste kodused probleemid, mille alla käisid koduse järelevalve puudumine ja õpilase vanemate poolne väärkohtlemine (vt joonis 2). Lisaks eelmainitud kategooriatele said 4,0 või kõrgema keskmise hinnangu ka õpilaste antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine; tõrjutus ühiskonnas; õpilaste mure, kurbus, sotsiaalse kaasatuse probleemid ning koolis väärkäitumise probleemid. (vt joonis 2) Sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste tõrjutusega ühiskonnas tegelemisel hinnati suureks (vt lisa 1). Õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumise kategooriasse kuuluvad probleemid nagu õpilaste ebamoraalne ja antisotsiaalne käitumine, puudulikud sotsiaalsed oskused ning õpilaste seotus seadusesätete rikkumisega said kõik kõrge hinnangu ehk sotsiaalpedagoogide roll antud õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel oli suur. Kusjuures, koolis väärkäitumisprobleemide kategooriasse kuuluvad konkreetsed probleemid said erinevaid hinnanguid. Õpetajate rolli tunnis kaasaotõotamisega hinnati keskmiseks, aga sotsiaalpedagoogide rolli õpilase väärkäitumisega tunnis ja koolist põhjuseta puudumisega hinnati suureks (vt lisa 1).

Väiksem roll oli sotsiaalpedagoogidel õpilaste karjääriplaneerimisega seotud probleemidega tegelemisel ning õpilaste tervise ja ebatervisliku elustiili probleemidega tegelemisel. (vt joonis 2) Õpilaste tervise ja ebatervisliku elustiili probleemide kategooriasse kuuluvad sotsiaalpedagoogilised probleemid said erinevaid hinnanguid. Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel õpilaste uimastite ja alkoholi tarvitamise probleemidega tegelemisel suur roll. Teiste kategooriasse kuuluvate probleemidega nagu ebatervislik elustiil, söömisega seotud probleemid, füüsiline puue, vajakajäämised seksuaalkasvatuse vallas, meditsiinilised probleemid ja vaimse tervise probleemid said keskmise hinnangu ehk vahemikus 3,34-3,81. (vt lisa 1) Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel kõige väikseim roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel. Antud kategooriasse kuuluvad probleemid nagu õpilaste vajakajäämised matemaatilistes ja keelelistes oskused said kõige madalamad hinnangud, õpilaste madal õppeedukus ja õpiraskused said keskmise hinnangu (vt lisa 1).



Joonis 2. Sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel kategooriate lõikes.

Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollide võrdlus õpilaste probleemidega tegelemisel

Õpetajate hinnangul oli nii õpetajatel kui ka sotsiaalpedagoogidel kõige suurem roll õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel, kuid sotsiaalpedagoogidel oli suurem roll kui õpetajatel. Nende hinnangute vahel ilmnes statistiliselt oluline erinevus ($t=-5,326$, $p<0,05$). Ülejäänud hinnangute vahel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollidele ilmnes erinevusi. Kui sotsiaalpedagoogidel oli oluliselt järgmisel kohal õpilaste kodused probleemid, siis õpetajate rolli õpilaste koduste probleemidega hinnati kategooriatest eelviimaseks ehk palju väiksemaks. Vastajate hinnangute vahel õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollidele koduste probleemidega tegelemisel ilmnes statistiliselt oluline erinevus ($t=-10,213$, $p<0,05$). Järgmine roll oli õpetajatel koolis väärkäitumisega tegeledes. Sotsiaalpedagoogidel oli vastajate hinnangul õpilaste väärkäitumisega koolis tegelemisel väiksem roll võrreldes õpetajatega ning nende kahe keskmiste hinnangute vahel ei ilmnunud statistiliselt oluline erinevus ($t=1,832$, $p>0,05$). See oli ka ainus kategooria üheksast välja toodud probleemide kategooriatest, kus hinnangute vahel õpetaja ja sotsiaalpedagoogi rollile ei leitud statistiliselt olulist erinevust (vt tabel 2). Tähtsuselt kolmandaks hindasid vastajad õpetajate rolli õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel, kuid sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel hinnati kategooriatest kõige väiksemaks. Nende hinnangute vahel ilmnes statistiliselt oluline erinevus ($t=7,021$, $p<0,05$). Keskmised hinnangud õpetajate ja

sotsiaalpedagoogide rollidele kõigi konkreetsete erinevate sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel on välja toodud lisas 1.

Kategooria	Hinnang õpetaja rollile (aritmeetiline keskmine)	Hinnang sotsiaalpedagoogi rollile (aritmeetiline keskmine)	t-väärtus	p-väärtus (t-test)
Kiusamine	4,28	4,73	-5,326	0,000
Väärkäitumine koolis	4,21	4,0	1,832	0,077
Akadeemilised probleemid	4,07	3,07	7,021	0,000
Tõrjutus ühiskonnas	3,72	4,38	-3,483	0,002
Mure, kurbus, sotsiaalse kaasatuse probleemid	3,56	4,35	-8,186	0,000
Antisotsiaalne ja ebamoraalne käitumine	3,39	4,39	-11,314	0,000
Probleemid seoses karjääriplaneerimisega	3,38	3,83	-4,257	0,000
Kodused probleemid	3,19	4,42	-10,213	0,000
Tervise probleemid ja ebatervislik elustiil	3,04	3,71	-5,715	0,000

Tabel 2. Õpetajate keskmine hinnang, t- ja p-väärtus õpetaja ja sotsiaalpedagoogi rollile õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisele kategooriate lõikes.

Võrreldes hinnanguid õpetaja ja sotsiaalpedagoogi rollile konkreetsete sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel ei leitud statistiliselt olulisi erinevusi järgnevate probleemidega tegelemisel: väärkäitumine tunnis ($t=0,190$; $p>0,05$), õpilaste õpiraskused ($t=2,041$; $p>0,05$); vajakajäämised karjääriplaneerimiskustes ($t=-1,428$; $p>0,05$); meditsiinilised probleemid ($t=-1,621$; $p>0,05$), füüsiline puue ($t=-2,034$; $p>0,05$). Ülejäänud probleemidega tegelemisel leiti õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollide vahel statistiliselt oluline erinevus (vt lisa 1).

Arutelu

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli võrrelda õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul ühe kooli näitel. Püstitati järgmised hüpoteesid:

H_1 Õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.

H₂ Õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.

H₃ Õpetajate hinnangul on õpilaste väärkäitumisega koolis tegelemisel õpetajate roll suurem kui sotsiaalpedagoogide roll.

H₄ Õpetajate hinnangul on õpilaste tõrjutusega ühiskonnas tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll.

H₅ Õpetajate hinnangul on õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll.

Hüpotees, et õpetajate hinnangul on õpetajate roll akadeemiliste probleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll, leidis kinnitust. Õpetajate rolli õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel hinnati suureks, see oli hinnangute pingereas kolme esimese kategooria hulgas. Sotsiaalpedagoogide rolli õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel hinnati keskmiseks, kuid asetses üheksa sotsiaalpedagoogiliste probleemide kategooriatele antud hinnangute pingereas viimasel kohal. Tulemused kinnitavad varasemaid uuringuid, kus õpetajate rolli on õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemisel hinnatud suureks (Kyriacou et al., 2009; Kyriacou et al., 2013; Kyriacou & Uhlemann, 2011). Võib järeldada, et õpetajad arvasid, et ainealaste teadmiste andmine ja probleemid akadeemilises vallas käis pigem õpetajate kui sotsiaalpedagoogi tööülesannete hulka. Sarnaselt hindasid õpilaste akadeemiliste probleemidega tegelemist ka Kyriacou et al. (2013) uurimuses osalenud õpetajakoolituse tudengid. Sotsiaalpedagoogi kutsestandardis, tase 7 pole samuti sätestatud, et sotsiaalpedagoogi tööülesannete või eesmärkide hulka kuuluks akadeemilised probleemid (Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 7, 2015). Õpetaja kutsestandard, tase 7 järgi on oluline olla pädev oma ainevaldkonnas, kuid ka toetada õpilasi nende sotsiaalses ja individuaalses arengus (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013). Leppiku (1997) uurimusest tuli välja, et õpetajate arvates olid neil puudulikud teadmised pedagoogilise psühholoogia, arengupsühholoogia, pedagoogika, kasvatusteaduste ja lapsevanematega suhtlemise vallas. Kui ettevalmistus pole piisav, võib tunduda parema ideena suunata õpilased spetsialistide juurde (ka sotsiaalpedagoog). Ka kutsestandardis on välja toodud, et õpetaja peab vajadusel tegema koostööd erinevate spetsialistidega (Kutsestandard. Õpetaja, tase 7, 2013). Selle rõhutamine võib aga õpetajaid muuta ebakindlamaks ning panna neid õpilasi oma ala ekspertide juurde suunama, selle asemel, et ise ekspertidega koostööd teha (Avramidis, 2006).

Hüpotees, et õpetajate hinnangul on õpetajate roll õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel suurem kui sotsiaalpedagoogide roll, ei leidnud kinnitust. Mõlemal grupil oli õpilaste kiusamisprobleemidega tegelemisel suur roll, kuid sotsiaalpedagoogidel oli õpetajate

hinnangul suurem roll. Kyriacou (2003) kirjutab, et sotsiaalpedagoogid saavad koolis aidata kiusajatel oma frustratsiooniga tegeleda ja õpetada neile konfliktide lahendamise oskuseid. Sotsiaalpedagoog saab aidata vähendada kiusatavate ignoreerimist eakaaslaste poolt koolis ning neile õpetada, kuidas kiusamisega toime tulla. Õpetajate hinnangul oli mõlemal grupil (õpetajatel ja sotsiaalpedagoogidel) kiusamisega tegelemisel suur roll. Võib öelda, et see on aktuaalne teema, millele pööratakse aktiivselt tähelepanu. Sellest tulenevalt on loodud palju erinevaid sekkumisprogramme, Eestis näiteks KiVa, Kiusamisvaba Kool. Kooli pedagoogilise personali rolli suurenemine kiusamisprobleemidega tegelemises on paljuski tänu nende programmide kindlale raamistikule, mis pakuvad õpetajatele ja sotsiaalpedagoogidele kindlaid juhtnööre, kuidas õpilasi aidata ning mida teha. Sellele on lisatõuke andnud erinevate riigi juhtfiguuride pöördumised koolide kiusamisvabaks muutmise osas. (Kyriacou, 2003; Stephens, 2009)

Hüpotees, et õpetajate hinnangul on õpilaste väärkäitumisega tegelemisel õpetajate roll suurem kui sotsiaalpedagoogide roll, ei leidnud kinnitust. Mõlema grupi roll hindasid õpetajad suureks ning kuigi keskmine hinnang õpetaja rollile oli suurem kui sotsiaalpedagoogi rollile, ei leitud nende vahel statistiliselt olulist erinevust. Antud kategooriasse kuulusid „Õpilane ei tööta tunnis kaasa“, „Õpilane puudub põhjuseta koolist“, „Õpilasel ilmneb väärkäitumine tunnis“ (Kyriacou et al., 2013: Tabel 1). Sotsiaalpedagoogi roll õpilaste tunnis mitte kaasa töötamisega tegelemisel sai oluliselt madalama hinnangu kui õpilaste põhjuseta puudumine ja õpilaste väärkäitumine tunnis, mis muutis kategooriale antud keskmist hinnangut madalamaks ja seetõttu õpetajate rolliga võrdsemaks. Nii Kyriacou et al. (2013) kui ka Kyriacou & Uhlemanni (2011) uurimuses hinnati õpetajate rolli õpilaste väärkäitumisega tegelemisel kõrgeks. Tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajate hinnangul on neil klassiruumis töötades seal esinevate probleemidega tegelemisel suurem roll kui sotsiaalpedagoogil, mistõttu oli kategooriasse kuulunud tunnis mitte kaasa töötamise ja õpilaste väärkäitumisele ning õpilaste põhjuseta puudumisele antud hinnangute vahel suur kontrast.

Hüpotees, et õpetajate hinnangul on õpilaste tõrjutusega ühiskonnas tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll, leidis kinnitust. Õpetajate hinnangul oli sotsiaalpedagoogidel antud valdkonnaga tegeledes suur roll ning õpetajatel keskmine roll. Sotsiaalpedagoogide ülesanne on leevendada sotsiaalset tõrjutust ühiskonnas (Hämäläinen, 2001; Kraav & Kõiv, 2001). Kyriacou (2009) tõi välja kui oluline on tõrjutusega tegeleda, et lapsed mõne oma omaduse tõttu poleks ühiskonnas marginaliseeritud. Sarnaselt käesoleva uurimistööga, leidsid Kyriacou et al. (2013), et tõrjutusega tegelemisel on õpetajatel pigem keskmine roll, paigutudes pärast õpilaste väärkäitumist koolis ning akadeemilisi probleeme.

Kuna sotsiaalne tõrjutus on seotud ka teiste probleemidega nagu koolist välja langemine, alkoholi ja uimastite kuritarvitamine, kehvad karjääri väljavaated (Kraav & Kõiv 2001; Hämäläinen 2001), on ennetus ja sekkumine oluline. Seega, see on valdkond, kus sotsiaalpedagoogid peavad aktiivselt tööd tegema.

Hüpotees, et õpetajate hinnangul on õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel sotsiaalpedagoogide roll suurem kui õpetajate roll, leidis kinnitust. Õpetajate rolli õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega tegelemisel hinnati keskmiseks ning sotsiaalpedagoogide rolli suureks. Eelnevates uurimustes leiti, et õpilaste antisotsiaalse ja ebamoraalse käitumisega seotud probleemidega peaksid spetsialistid tegelema, spetsialistide hulka kuulus ka sotsiaalpedagoog (Kyriacou et al., 2013; Kyriacou & Uhlemann, 2011). Seega, käesoleva uurimuse tulemused kinnitasid eelnevaid uurimusi. Kuigi õpilaste antisotsiaalset ja ebamoraalset ning puudulike sotsiaalseid oskuseid ilmneb nii klassiruumis kui ka sellest väljaspool, suunavad õpetajad neid pigem sotsiaalpedagoogide juurde, sest peavad neid antud probleemiga tegelemisel pädevamaks kui ennast (Avramidis, 2006). Siinkohal oleks aga oluline koostöö, et õpetada prosotsiaalset käitumist ja vähendada antisotsiaalset ning ebamoraalset käitumist klassis.

Uurimustulemusi on võimalik rakendada praktikasse, sest uurimus näitab õpetajate hinnanguid aktuaalsematest sotsiaalpedagoogilistest probleemidest koolides ning sellest tulenevalt annab aluse ennetus-ja sekkumisprogrammide loomisele.

Piirangutena on oluline välja tuua, et valim oli liiga väike ning polnud piisavalt variatiivne, et teha järeldusi, mis võiks kogu Eesti kontekstis kehtida. Seega, järeldusi saab teha ainult uuritava kooli kontekstis. Edaspidi oleks otstarbekas suurendada valimit ning kindlasti kaasata uuritavaid erinevatest maakondadest ja koolidest. Lisaks tuli Interneti-põhist uurimust läbi viies välja, et õpetajad ei olnud eriti motiveeritud uurimuses sel viisil osalema. Edasiste uurimuste puhul oleks mõttekam viia läbi uurimus koolis kohapeal, kindlustamaks suuremat hulka vastuseid.

Tulevikus võiks antud teemat uurida ka kvalitatiivselt, et saada süvitsi hinnanguid ja avada sotsiaalpedagoogilisi probleeme laiemalt kui antud uurimistöös ettetoodud probleemide loetelu seda võimaldab. Tasuks uurida, mis põhjustel õpetajad vastavalt erinevaid probleeme hindasid ning kui aktuaalsed need õpetajate arvates koolis on. Lisaks saaks uurida hinnanguid õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel nii sotsiaalpedagoogide kui ka õpilaste vaatevinklist. Seega, antud uurimisprobleemi on võimalik edasi arendada ja uurida.

Tänu sõnad

Täna uurimuses osalenud õpetajaid ning oma kursusekaaslast ja sõbrannasid vaimse toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

.....

kuupäev.....

Kasutatud kirjanduse loetelu

- Arnon, S., & Reichel, N. (2007). Who Is The Ideal Teacher? Am I? Similarity and Difference in Perception of Students of Education Regarding the Qualities of a Good Teacher and Of Their Own Qualities as Teachers. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 5, 441-464.
- Avramidis, E. (2006). Promoting Inclusive Education: From 'Expertism' To Sustainable Inclusive Practices. R. Webb (Toim), *Changing teaching and learning in the primary school* (lk 103–114). Buckingham: Open University Press.
- Constable, R. (2009). The Role of the School Social Worker. C. R. Massat, R. Constable, S. McDonald, & J. P. Flynn (Toim), *School Social Work Practice, Policy, and Research* (7th ed.; lk 3-19). Chicago, IL: Lyceum Books.
- Coussée, F., Bradt, L., Roose, R., & Bie, M. B. (2010). The Emerging Social Pedagogical Paradigm in UK Child and Youth Care: Deus Ex Machina or Walking the Beaten Path?. *The British Journal of Social Work*, (3). 789-805.
- Eriksson, L. (2014). The Understandings of Social Pedagogy from Northern European Perspectives. *Journal of Social Work*, 14(2), 165-182.
- Hämäläinen, J. (2001). *Sissejuhatatus sotsiaalpedagoogikasse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Hämäläinen, J., Kraav, I. (2013). Sotsiaalpedagoogika. Mikser, R (Toim), *Haridusleksikon* (lk 234-239). Eesti Keele Sihtasutus.
- Jensen, R. (2013). Social Pedagogy in Modern Times. *Social Pedagogy in the 21st Century*, 21 (43), 1-16.
- Kraav, I., Kõiv, K. (2001). *Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis*. Tartu: OÜ Vali Press.
- Kutsestandard. Sotsiaalpedagoog, tase 7* (2015). Külastatud 11.03.2016 aadressil <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10555626/pdf/sotsiaallpedagoogtase-7.2.et.pdf>.
- Kutsestandard. Õpetaja, tase 7* (2013). Külastatud 8.03.2016 aadressil <http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494558/pdf/opetaja-tase-7.5.et.pdf>.
- Krull, E. (2000). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kyriacou, C. (2003). *Helping Troubled Pupils*. Cheltenham: Nelson Thornes.
- Kyriacou, C. (2009). The Five Dimensions of Social Pedagogy in Schools. *Pastoral Care in Education*, 27(2), 101-108,

- Kyriacou, C., Uhlemann, A. (2011). Swiss Student-Teachers' Views of Social Pedagogy. *Pastoral Care in Education*, 29(1), 25-33.
- Kyriacou, C., Avramidis, E., Stephens, P., & Werler, T. (2013). Social pedagogy in Schools: Student Teacher Attitudes in England and Norway. *International Journal of Inclusive Education*, 17(2), 192-204.
- Leino, M. (2002). *Sotsiaalsed probleemid koolis ja õpetaja toimetulek*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Leppik, P. 1999. Koolmeistrid hindavad oma ettevalmistust. *Haridus*, 3, 37-30.
- Leppik, P. (2008). *Õpetaja töö psühholoogilisi probleeme (õpetamine kui looming)*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Mikser, R. (2006). Sotsiaalpedagoogika teoriast ja selle arendamise vajalikkusest. I. Kraav & R. Mikser (Toim), *Sotsiaalpedagoogika teooria ja selle praktilisi väljakutseid Eestis* (lk 1-83). Tartu: Vali Press OÜ.
- Schugurensky, D., & Silver, M. (2013) Social Pedagogy: Historical Traditions and Transnational Connections. *Education Policy Analysis Archives*, 21(35), 1-16.
- Stephens, P., Kyriacou, C., & Tønnessen, F.E. (2005). Student Teachers' Views of Pupil Misbehaviour in Classrooms: A Norwegian and An English Setting Compared. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 49, 203–16.
- Storø, J. (2012). The Difficult Connection between Theory and Practice in Social Pedagogy. *International Journal of Social Pedagogy*, 1(1), 17-29.
- Storø, J. (2013). Practical Social Pedagogy. *Theories, Values and Tools for Working with Children and Young People*. London: The Policy Press.
- Ucar, X. (2013). Exploring Different Perspectives of Social Pedagogy: Towards a Complex and Integrated Approach. *Education Policy Analysis Archives*, 21(36), 1-15.

Lisa 1. Õpetajate keskmine hinnang, t- ja p-väärtus õpetajate ja sotsiaalpedagoogide rollile õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel.

Probleem	Hinnang õpetaja rollile (aritmeetiline keskmine)	Hinnang sotsiaalpedago ogi rollile (aritmeetiline keskmine)	t väärtus	p- väärtus
5. Õpilane ei tööta tunnis kaasa.	4,53	3,28	7,188	0,000
3. Õpilane on teiste õpilastepoolse kiusamise ohver.	4,34	4,72	-3,832	0,001
22. Õpilane kiusab teisi õpilasi.	4,22	4,75	-4,477	0,000
28. Õpilasel väärkäitumine tunnis.	4,16	4,13	0,190	0,851
6. Õpilasel on madal õppeedukus.	4,13	3,50	3,304	0,002
2. Õpilasel on vajakajäämisi matemaatilistes oskustes.	4,13	2,50	9,423	0,000
18. Õpilasel on õpiraskused.	4,03	3,66	2,041	0,050
10. Õpilasel on vajakajäämisi keelelistes oskustes.	4,03	2,66	7,072	0,000
27. Õpilane puudub põhjuseta koolist.	3,94	4,59	-5,685	0,000
16. Õpilane on kurb ja õnnetu.	3,75	4,56	-6,230	0,000
9. Õpilane tunneb end tõrjutud ühiskonnaliikmena.	3,72	4,38	-3,483	0,002
15. Õpilane käitub ebamoraalselt.	3,63	4,44	-8,590	0,000
14. Õpilane ei oska muresid teistega jagada.	3,59	4,63	-8,395	0,000
24. Õpilasel on puudulikud sotsiaalsed oskused.	3,59	4,31	-5,578	0,000
30. Õpilasel on vajakajäämisi eneseteostusel.	3,53	3,91	-2,339	0,026
4. Õpilasel on vajakajäämisi karjääriplaneerimisoskustes.	3,53	3,83	-1,428	0,163
19. Õpilane on vanemate poolse lapse väärkohtlemise ohver.	3,44	4,53	-7,568	0,000
21. Õpilasel ilmneb antisotsiaalne käitumine.	3,44	4,44	-7,874	0,000
29. Õpilane ei võta osa eakaaslaste sotsiaalsest tegevusest.	3,34	3,88	-3,570	0,001
26. Õpilasel on probleeme seoses uimastitega.	3,22	4,13	-4,990	0,000
1. Õpilasel on ebatervislik eluviis.	3,16	3,81	-3,586	0,001
20. Õpilasel on vajakajäämisi seoses astumisega tööellu.	3,06	3,78	-5,578	0,000
25. Õpilasel on vaimse tervise probleemid.	3,03	3,69	-3,300	0,002
11. Õpilasel on meditsiinilised probleemid.	3,03	3,34	-1,621	0,115
17. Õpilane tarvitab alkoholi.	3,00	4,25	-7,721	0,000
8. Õpilasel on vajakajäämisi	3,00	3,66	-3,962	0,000

seksuaalkasvatuse vallas.				
12. Õpilasel on füüsiline puue.	3,00	3,44	-2,034	0,051
7. Õpilasel puudub järelevalve kodus.	2,94	4,31	-8,258	0,000
13. Õpilane on seotud seadusesätete rikkumisega.	2,91	4,38	-7,507	0,000
23. Õpilasel on söömisega seotud probleemid.	2,91	3,41	-3,521	0,001

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Svea Kaseorg (sünnikuupäev: 16.09.1993)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Õpetajate ja sotsiaalpedagoogide roll õpilaste sotsiaalpedagoogiliste probleemidega tegelemisel õpetajate hinnangul“,

mille juhendaja on Kristi Kõiv,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2016